

Wacław Polewczyński (1898–1948). Życie wybitnego mroczanina

(skrótowy tekst wystąpienia)

26 IX 1898: urodziny w Mroczy (pow. wyrzyski, dawny zabór pruski),

IX 1904: początek nauki w publicznej szkole ludowej w Mroczy,

X 1906–I 1907: udział w strajku szkolnym w obronie nauczania religii w języku polskim,

VI 1912: zakończenie nauki w szkole w Mroczy,

1912–1916: nauka w gimnazjum w Nakle nad Notecią,

17 XI 1916: powołanie do wojska w armii pruskiej,

I 1917–VII 1918: udział w walkach armii pruskiej na froncie zachodnim we Francji,

7 VII 1918: w trakcie bitwy pod Soissons W. Polewczyński zostaje wzięty do niewoli francuskiej,

VII–XI 1918: pobyt w obozie jenieckim w Le-Puy,

2 XII 1918: W. Polewczyński wstępuje do Armii Polskiej gen. Józefa Hallera we Francji,

XII 1918–III 1919: przeszkolenie wojskowe w obozie artylerii w Le-Mans (Centrum Instrukcyjnym Artylerii Polskiej),

12 III 1919: wcielenie do 2 pułku artylerii polowej (II dywizjon, 6 bateria) Armii Polskiej we Francji tworzonego w Martigny le Bains,

1 V 1919: powrót z armią Hallera do Polski,

14–28 V 1919: udział w walkach z Ukraińcami o Galicję Wschodnią (zwiadowca 2 pap na Froncie Wschodnim),

VI 1919–I 1920: udział w zabezpieczaniu granicy z Niemcami w ramach Frontu Południowo-Zachodniego na Górnym Śląsku (w Zagłębiu Dąbrowskim); pułk W. Polewczyńskiego wraz z całą Armią gen. Hallera zostaje wcielony do Armii Polskiej, przemianowaniu ulega jego nazwa i struktura wewnętrzna (2 pap zostaje przekształcony w 11 kresowy pap z siedzibą w Stanisławowie),

I–III 1920: udział w pokojowym przejęciu Pomorza od Niemców w ramach Frontu Północnego (W. Polewczyński jest prawdopodobnie świadkiem symbolicznych zaślubin gen. J. Hallera z Morzem Bałtyckim 10 II 1920 r. w Pucku),

III–V 1920: skoszarowanie pułku w Grudziądzu,

25 IV 1920: Wacław Polewczyński wyrusza z Grudziądza na wojnę z bolszewikami jako żołnierz 6 baterii III dywizjonu 11-go kresowego pułku artylerii polowej (bierze m.in. udział w wyprawie kijowskiej),

IV 1920–III 1921: udział w wojnie polsko-bolszewickiej,

VI 1921: 11 kresowy pułk polowy zostaje przekształcony w 22 pułk artylerii polowej, III dywizjon pułku w którym służył Polewczyński wchodzi w skład nowo utworzonego 24 pułku artylerii polowej z siedzibą w Jarosławiu,

8 XI 1921–30 VI 1933: służba zawodowa w 24 pap/pal w Jarosławiu w stopniu podoficera artylerii kończy specjalistyczny kurs wojskowy w Szkole Podoficerów Zawodowych Artylerii w Toruniu oraz zostają mu przyznane dwa odznaczenia państwowe (Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918–1921 oraz Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości).

W czasie służby wojskowej w Jarosławiu W. Polewczyński uzupełnia wykształcenie (w latach 1929–1931 uczęszczał na kursy dokształcające w klasie o profilu matematyczno-przyrodniczym w II Państwowym Gimnazjum im. ks. Stanisław Konarskiego w Jarosławiu, w 1931 r. zdał egzamin z sześciu klas szkoły średniej),

1 I 1933: początek sześciomiesięcznej praktyki przygotowawczej dla urzędników państwowych II kat. w Urzędzie Akcyzowym w Ostrowie Wielkopolskim,

6 VI 1933: W. Polewczyński zdaje z wynikiem dobrym egzamin państwowy przed Komisją Egzaminacyjną w Izbie Skarbowej w Poznaniu (po półrocznym kursie w Urzędzie Skarbowym Akcyz i Monopoli Państwowych w Ostrowie Wielkopolskim), uprawniający go do podjęcia pracy zawodowej w terenowych strukturach jednostek akcyz i monopoli skarbowych,

30 VI 1933: w związku z rozkazem dowódcy 24 pól w Jarosławiu W. Polewczyński zostaje zwolniony z zawodowej służby wojskowej do służby cywilno-państwowej,

1 VII 1933: W. Polewczyński rozpoczyna pracę w charakterze komisarza skarbowego w Rejonie Kontroli Skarbowej w Ostrowiu Wielkopolskim,

2 IX 1933: W. Polewczyński przenosi się do Bydgoszczy (Okręg Izby Skarbowej w Poznaniu) i podejmuje pracę w Brygadzie, a następnie (od 29 X 1936r.) w Rejonie Kontroli Skarbowej (jako urzędnik Brygady Kontroli Skarbowej w Bydgoszczy był kilkakrotnie delegowany do innych okręgów Izby Skarbowej (Wilno i Nowogródek) z zadaniem „zwalczania potajemnego gorzelnictwa i innych przekroczeń skarbowych większej wagi”),

18 I 1938: W. Polewczyński na własną prośbę przenosi się do Mościsk (woj. lwowskie), znajdując zatrudnienie jako p.o. kierownik Rejonu w tutejszym Rejonie Kontroli Akcyzowej (Okręg Izby Skarbowej we Lwowie),

21 VI 1938: W. Polewczyński na własną prośbę przenosi się do Jarosławia (woj. lwowskie) kontynuując pracę rejonowego urzędnika skarbowego na stanowisku zastępcy kierownika, następnie podkomisarza Rejonu Kontroli Akcyzowej (Okręg Izby Skarbowej we Lwowie),

7 IX–10 X 1939: ewakuacja z Jarosławia w związku z inwazją okupanta niemieckiego,

X/XI 1939: powrót do Jarosławia,

8 XI 1939: W. Polewczyński zostaje powołany przez okupanta niemieckiego do pracy w Rejonie Kontroli Akcyzowej w Jarosławiu na szeregowym stanowisku,

1 II 1943: w związku z likwidacją Rejonu Kontroli Akcyzowej w Jarosławiu W. Polewczyński zostaje przeniesiony do Rejonu Kontroli Akcyzowej w Rzeszowie, gdzie pracuje jako tłumacz przy Okręgowym Komisarzy Cła,

2 X 1943: w związku z ponowną organizacją Rejonu Kontroli Akcyzowej w Jarosławiu, W. Polewczyński zostaje przeniesiony z powrotem do Jarosławia i podejmuje pracę jako organizator Rejonu i jego kierownik,

26 VII–5 VIII 1944: bez zajęcia,

6 VIII 1944: W. Polewczyński po opuszczeniu Jarosławia przez Niemców organizuje Rejon Kontroli Akcyzowej w Jarosławiu kierując nim,

I 1946: W. Polewczyński zostaje członkiem Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (Narodowej Organizacji Wojskowej) w Jarosławiu, powierzona mu zostaje organizacja i kierowanie Placówką jarosławskiego NZW (NOW) krypt. „Ankara” w Obwodzie „Jadwiga” (kierowanym przez Stanisława Słomę „Krajewskiego”), opieka nad łączniczką komendanta Inspektoratu „Jadwiga” Ludwika Raczyńskiego „Grzmota” oraz funkcja łącznika szefa okręgowego PAS Bronisława Dłuszyńskiego „Sępa”,

14 IV 1946: aresztowanie przez funkcjonariuszy WUBP w Rzeszowie i osadzenie w tutejszym areszcie śledczym,

10–15 VII 1946: zakończenie śledztwa, przeniesienie Wacława Polewczyńskiego z aresztu WUBP do Więzienia na Zamku w Rzeszowie w oczekiwaniu na proces,

29 XI 1946: umorzenie dochodzenia przez prokuratora WPR w Rzeszowie „z powodu braku dostatecznych dowodów winy”,

2 XII 1946: opuszczenie więzienia na Zamku w Rzeszowie, powrót do domu do żony Marii i córek Krystyny i Danuty,

27 II 1948: wyjazd z rodziną z Jarosławia do Kętrzyna, podjęcie pracy w tutejszym Rejonie Kontroli Akcyzowej,

27 VIII 1948: ponowne aresztowanie W. Polewczyńskiego przez UB w Kętrzynie (WUBP Olsztyn),

8 IX 1948: osadzenie w areszcie śledczym WUBP, początek brutalnego śledztwa,

18 IX 1948: W. Polewczyński w wyniku utraty zdrowia na skutek tortur stosowanych przez przesłuchujących go funkcjonariuszy UB (ppor. Ignacy Pacia, ppor. Wacław Świdorski, ppor. Józef Radzik, Józef Mazur) zostaje przetransportowany z aresztu WUBP do szpitala w więzieniu na Zamku Lubomirskich w Rzeszowie,

24 X 1948: W. Polewczyński po raz ostatni kontaktuje się z rodziną (listownie),

5 XI 1948: tragiczna śmierć w wyniku tortur UB w więzieniu na Zamku w Rzeszowie,

15 XI 1948: naczelnik i oficer śledczy Wydziału Śledczego WUBP w Rzeszowie (kpt. F. Zawadzki i ppor. I. Pacia) wydają postanowienie o umorzeniu śledztwa przeciwko Wacławowi Polewczyńskiemu z powodu zgonu, akta śledztwa zostają przekazane do archiwum WPR w Rzeszowie (sygn. Pr. 1311/48, następnie po wyłączeniu z nich akt sprawy dot. W. Polewczyńskiego otrzymują nową sygn. Pr. 1694/48),

18 XI 1948: podprokurator WPR w Rzeszowie wydaje postanowienie o umorzeniu śledztwa Pr. 1694/48,

[?] **1948:** anonimowy pochówek Wacława Polewczyńskiego na cmentarzu komunalnym w Rzeszowie bez powiadomienia rodziny o jego miejscu i dacie.

EPILOG

VIII 1957: współosadzony z Wacławem Polewczyńskim w areszcie WUBP w Rzeszowie Tadeusz Rejman ujawnia w liście do wdowy okoliczności śmierci męża.

[?] **1958:** Maria Polewczyńska zakłada sprawę odszkodowawczą w Sądzie Wojewódzkim w Rzeszowie.

28 II 1959: Wydział IV Karny Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie oddała wniosek Marii Polewczyńskiej o odszkodowanie za bezzasadne aresztowanie męża, pozostawiając bez rozpoznania sprawę stosowania wobec niego niedozwolonych metod śledczych w wyniku których zmarł w więzieniu.

24 VIII 1959: Wydział IV Karny Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie zasądza od Skarbu Państwa odszkodowanie na rzecz Marii Polewczyńskiej w związku z uznaniem uwięzienia jej męża Wacława Polewczyńskiego za bezzasadne i spowodowania jego śmierci w więzieniu na skutek stosowania niedozwolonych metod śledczych,

18–20 V 1990: córki W. Polewczyńskiego nawiązują korespondencję ze Stanisławem Słomą, współuczestnikiem konspiracji ojca.

12 XII 1990: Karol Urban składa oświadczenie o wspólnym pobycie w celi z Wacławem Polewczyńskim w areszcie WUBP w Rzeszowie w sierpniu i we wrześniu 1948 r.

4 II 1991: córki Wacława Polewczyńskiego Danuta Wawrowska i Krystyna Zajdzikowska składają wniosek do Ministerstwa Sprawiedliwości RP w Warszawie w sprawie wszczęcia postępowania rehabilitacyjnego dotyczącego ojca.

23 VIII 1991: Ministerstwo Sprawiedliwości RP zwraca się z wnioskiem (RN I k633/264/91) do Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego odnośnie potraktowania pisma córek W. Polewczyńskiego z 28 II 1991 r. jako wniosku w rozumieniu art. 3 ustawy z 23 II 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

10 IV 1992: Prokuratura Wojewódzka w Rzeszowie wszczyna postępowanie w celu odtworzenia postanowienia byłej Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie o umorzeniu śledztwa przeciwko Wacławowi Polewczyńskiemu z dnia 15 XI 1948 r.

21 VIII 1992: Prokuratura Wojewódzka w Rzeszowie wydaje postanowienie w sprawie odtworzenia postanowienia byłej Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie (sygn. Pr. 1694/48) o umorzeniu śledztwa przeciwko Wacławowi Polewczyńskiemu z dnia 15 XI 1948 r.

6 X 1992: Sąd Wojewódzki w Rzeszowie (Wydział II Karny) zasądza od Skarbu Państwa zadośćuczynienia z tytułu niesłusznego aresztowania i śmierci ojca wnioskodawczyń Danuty Wawrowskiej i Krystyny Zajdzikowskiej Wacława Polewczyńskiego,

1 III 2014: uroczyste odstonięcie tablicy pamiątkowej poświęconej Wacławowi Polewczyńskiemu „Połomskiemu” wmurowanej w ścianę szkoły w Mroczy (w tym samym budynku do którego uczęszczał w latach 1904–1912).

Inicjatorami ufundowania tablicy byli przedstawiciele *Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918/1919 im. ppor. Franciszka Borzycha w Mroczy* z prezesem *Towarzystwa* mjr. rez. Jarosławem Odrobińskim na czele.

Tekst upamiętnienia oraz artykuł poświęcony Wacławowi Polewczyńskiemu „Połomskiemu” przygotował dr Marek Szymański z Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN Oddział w Gdańsku, Delegatura w Bydgoszczy.

dr MAREK SZYMANIAK

(IPN Bydgoszcz)